

mélhetőleg nem lesz hiány az érdeklődőkben! Igaz, ezt a könyvet nem elég olvasni! Szép számmal vannak benne elemzések, amelyekhez elengedhetetlenül szükséges a kotta (Fazekas többször felhívja erre a figyelmet, a könyven hozzáférhető kották esetében tudatosan eltekint a kottapéldáktól, és alkalmanként támpontot ad olyanoknak, akik internetről kívánnák azt letölteni). A közölt kottapéldák sem tekinthetők egyszerű illusztrációknak, nemcsak érdemes, de feltétlenül szükséges is kibogarászni őket. Egy különlegesen érdekes eset, amikor a h-moll mise nyitó Kyriéjének ritornellójában feltárja a triószonáta-textúrát (144-145. oldal). Ilyenkor a zongorista nem tehet mást, mint hogy hangszeréhez ül, és kamarapartitúra-olvasásra vállalkozik. De olyankor is szükséges a hangszer, amikor például „felesleges” ütemekre mutat rá, vagyis olyan helyeket tár fel, ahol egy ütem kihagyásával zökkenőmentes lenne a folytatás. Arra még csak célzást sem tesz a szerző, hogy az adott műveket/tételeket meg is kell(ene) hallgatni! Ilyen szempontból komplex feladatot jelent az olvasása – de az aktivitás különleges sikerélményt is eredményez!

Ugyanakkor óva intek bárkit arról, hogy „beleolvasson”, vagy keressen az érdeklődésének leginkább megfelelő részleteket! Először át kell rágni magunkat az egész dolgozaton, s miután érdemben foglaltunk alkothattunk a benne foglaltakról (mert egy-két elolvasás után még nem tekinthetjük magunkat alapos ismerőjének), akkor már természetesen lehet szabadon elmélyedni egyik-másik elemzésben.

A könyv „a zenetörténet és a zeneelmélet határvidékén jár”, ez adja egészen kivételes légkörét. Fazekas Gergelynek köszönhetően megérthetjük „a zenei forma bachi fogalmának kétarcúságát”: „az apró elemekből való építkezést egyfelől, és a folyamatszerűséget másfelől”. Avatott vezető segítségével magunk is nyomon követhetjük a zeneszerzői gondolkozásmódot, ami ebben az esetben azért is rendkívül érdekes, mert „Bach esetében ... gyakran érzékelhető, hogy valami radikálisan mást akar mondani, mint az általa választott műfaj”. És ha ez kiragadva igencsak elvontnak is tűnik, a megannyi elemzés apró építőköveiből meggyőzően alakítható ki ilyesfajta filozofikus tömörségű megállapítás. Izgalmas olvasmány, amikor barokk teoretikusok definícióját nemcsak ütközteti, hanem a vélemény- illetve nézetkülönbségek miatt jére is rámutat. És nem lehetünk eléggé hálásak azért, amiért a traktátusok szakkifejezéseit szótár-precizitással értelmezi (a 95. oldal latin-német alakjai, majd a magyar nyelvű értelmező kifejtés ékesen bizonyítja, hogy a terminológia ismerete nélkül nehéz lenne eligazodni a különböző szerzők különböző szóhasználatát illetően).

Mindezek kiragadott apróságok – és hol vagyunk még az olyan érdemi eredményektől, amikor – nemritkán elsőként – sikerül rövid félmondatokban bevilágító erejű összefüggésekre, szerzői attitűdökre rámutatni! Azok tényleges értékeléséhez viszont elengedhetetlen az olvasó együttgondolkodó-elemzői magatartása.

Ilyen szempontból viszont szakkollégiummal felér, mesteriskolai továbbképzéssel – ami az adott esetben önkéntes figyelemmel, s kellő időráfordítással minden kottaolvasó muzsikuss számára elérhető.

Fittler Katalin

KÖNYVAJÁNLÓ

Ordasi Péter: Csodafiú-szarvas

(Kalota Művészeti Alapítvány – Napkút Kiadó, Budapest, 2019)

Igen, ajánló, nem pedig kritika vagy recenzió! Rádásul nemcsak azért, mert még a zenei kiadványok iránt érdeklődők figyelmét is elkerülhetné ez a könyv, hiszen nem az elsősorban zenei kiadványok publikálására „szakosodott” kiadók valamelyikénél jelent meg. Márpedig, pestiesen szólva, „kár lenne kihagyni”!

Visszafelé bogozva a szálakat, kicsit hasonlít a situációhoz, amikor a verekedésnél az derül ki: úgy kezdődött, hogy a Pistike visszaütött... Ordasi Péternek 1980 nyarán került a kezébe a Csodafiú-szarvas című Kocsár-vegyeskar kottája, és a művel való ismerkedését „kitekintések” követték zenén kívüli területekre, a zenei produkciót pedig az élmények-tanulások írásos megfogalmazása. Rövidebbek, majd egy doktori értekezés (2005) ... Aztán a Professzorok Batthyány Körében tartott előadás hallgatói között jelen volt Szokolczay Lajos, aki felhívta a Napkút Kiadó szerkesztőinek figyelmét a kiadatlan disszertációra. Röpké 13 év, és annak „naprakészre” formált verziója immár közkinccsé vált.

Tény: a muzsikust nem mindig gyönyörködteti a változatosság, már ami a „munkáját” illeti, kiváltképp, ha megélhetési szempont is közrejátszik abban, hogy a zenei élet különböző területein kelljen tevékenykednie. A több-funkciósság talán legharmonikusabb verziója azoknak jutott, akik a Zeneakadémia egykori K.É.T.K tanszakát végezték el, tehát a középiskolai ének (szak-középiskolai elmélet) tanári képesítés mellett karvezető diplomát is szereztek. Ordasi Péter a szegedi Juhász Gyula Tanárképző Főiskolán tanult, onnan került a Zeneakadémiára – nála a karnagy-tanár, avagy tanárkarnagy kettős minőség szinte magától értetődőnek tekinthető. Diák- és amatőr énekkarok vezetőjeként csak a gyakorlatban megszerezhető többlet-tudásra tehetett szert, és olyan fórumra, ahol a zeneértés továbbadásának minél hatékonyabb módszereit kísérletezheti ki. Ennek a gyakorlati tevékenységnek köszönhető, hogy elemző-elméleti munkáiban megkülönböztetett szerepet kap egyrészt a műegész áttekintésére való törekvés, valamint mindaz, amit az akusztikus kontroll alátámaszt. Éppen ezért, írásos elemzései is szinte „megszólítják” az olvasót, közös barangolásokra-felfedezésekre invitálják a zene birodalmában. E könyv esetében: Kocsár Miklós kórusműveinek területén.

A mintegy 100 oldalnyi főszöveg (amelyhez értékes-informatív függelékanyag járul) didaktikailag is jól felépített: a szerző feltérképezi a kórusművek jelentőségét Kocsár életművében, feltárja e kórusművészet gyökereit, majd biztos kézzel kijelöli a „mérőköveket”, hogy az ily módon alap-szinten tájékoztatott olvasóknak feltárja „a Kocsár-kórusok érett stílusának fő jellemzői”-t. Utána következik a kötet címadójaként az az önálló tanulmány, amely – az alcím tanúsága szerint – a hagyomány és a kortárs líra keresztútján helyezi el a magyar kórusirodalom e kiválóságát.

Itt találkoznak a legnagyobb mélységek és magasságok: a legreprezentatívabb zenei elemzések a legátfogóbb, legtágabb perspektívából való szemlélettel. Ordasi is tisztában van ezzel, és azzal a sajátos helyzettel is, hogy zeneakadémiai doktori értekezése nem kizárólag a szűkebb szakma számára lehet érdekes. „Abban a reményben, hogy nemcsak zenei szakemberek, hanem az irodalmi, néprajzi és művelődéstörténeti érdeklődésű értelmiségiek körül is lesznek, akik olvassák a kötetet, ajánlom, hogy ők a zenei elemzéseket átugorva a Csodafiú-szarvas fejezetnél kezdjék az olvasást. A szakembereket kérem, elejétől kövessék, türelemmel ellenőrizték elemzéseimet és következtetéseimet. Valahogy úgy képzelem: aki először látja a tengert, gyönyörködjék végtelen tágasságában, a fények, a szél, a hullámok gazdag, állandóan változó játékában. A szakember – hajós, halász, bűvár – ismerje meg mélységeit, s a benne működő rezdülésnyi változások, a hajót emelő-süllyesztő erők és a földrészeket alakító folyamatok törvényszerűségeit. Mindkettőnek példátlan gyönyörűségben lesz része.” – írta az előszóban.

A nem-zenész szívesen tekinti „ábrának” a kottapéldákat, amelyeket legfeljebb pillantásra méltat. A kottaolvasókat viszont nem felesleges arra biztatni: legyen türelmük végigbongészni a táblázatokat is, a hangnemrendet feltérképező I. függelék csakúgy, mint a felhang-akkordokkal kapcsolatosak sorozatát.

Ordasi Péter munkáját olvasva nem érezzük a doktori disszertációkhoz gyakran társuló „elvontságot”, közlés-módja gyakran már-már szépirodalmi. Könnyű „felvenni a tempóját”, azaz, megtalálni azt az ideális olvasási tempót, amikor nemcsak információként vesszük a leírottakat, hanem utánagondolva mintegy saját tudásanyagunkba könnyen beilleszthetővé válik az új ismeretanyag – és a „ritmusát”, vagyis spontán módon követjük, vele időzünk egy-egy érdekes mozzanatnál, avagy csapongunk, amikor különböző kórusművekből sorjázatot példákat egy-egy jelenségre. Olvasmányos tehát a tekintetben is, hogy szinte „beszédritmusa” van.

És időről-időre találunk bevilágító megfogalmazásokat, hasonlatokkal érthetővé tett összefüggéseket – tehát egyrészt új tudásanyagot, másrészt a korábban elsajátítottaknak a kontextusba helyezését. Ráadásul „műhelytitkokat” is, amelyeket kizárólag gyakorló karnagy tudhat megfogalmazni – és ezúttal szerencsére lehetősége van a megfogalmazottak széleskörű megosztására is. Mert órákban kifejezhetetlen a száma a keresésnek, míg rátalálhatunk egy hasonló – az értő zenehallgatás szempontjából a továbbiakban felbecsülhetetlen értékű – műhelytitokra, mint amit a kombinációs, vagy más néven különbségi hangokkal kapcsolatban ír, akár az emberi hallás analízáló képességét meghaladó jelenségekről (72. oldal).

A függelékanyag tartalmazza a Kocsár Miklós által megzenésített 13 Nagy László-vers szövegét – a teljes vers/kórusmű-szövegek ismeretében még izgalmasabb a kiragadott szöveg-fordulatok kottaképe. Még öröndetesebb, hogy a Csodafiú-szarvas című vegyeskarnak a kottáját is kézhez kapjuk. És Ordasi Péter maximálisan „korunk emberének” bizonyul abban is, hogy él a legmodernebb technika kínálta zenehallgatási lehetőségekkel is: a hangzó illusztrációt internetes elérhetőség útján mellékel. Külön öröm, hogy a 14 hangfelvétel egyikének ő a karnagya (a Missa in A Sanctus-tételének hangfelvétele 2002-ben készült Szegeden, a Minorita templomban, előadó az Ordasi Péter egykori tanárának nevét viselő szegedi Kardos Pál Nőiakar).

Műjegyzék-igénnyel tartalmazza a függelék Kocsár Miklós kórusműveinek jegyzékét, 2018. december 31-ig (e tekintetben kifejezetten „hasznos”, hogy nem frissen jelent meg nyomtatásban a disszertáció).

Végezetül nem mehetünk el szó nélkül a napjainkban ritka, öröndetes minőségi munka mellett, amellyel a kiadó megtisztelte az értékes könyvet (szerkesztő: Nánássy Viktória, szöveggondozó: Kovács Ildikó, tördelőszerkesztő: Szondi Bence). A kottapéldákban figyelhető meg némi „következetlenség”. Vannak a nyomtatott kottákból vett idézetek (külön „csemege”, hogy főszövegben – 90. oldal – felhívja a figyelmet egy sajtóhibára; a hiányzó módosítójelet kézírással pótolta a kottában), ám egyéb kottapéldákon több alkalommal „szokatlanul” szerepelnek a módosítójelek (hagyományosan az átkötött hangnál nem tüntetjük fel az új ütemben a módosítójelet; ám az sem értelemzavaró, ha már ott szerepel, majd érvényes az egész ütem folyamán).

Az értő kottaolvasás okán karnagyokon kívül karmestereknek, énekeseknek és hangszereseknek egyaránt hasznos, tanulságos – és remélhetőleg inspiráló olvasmány is lesz Ordasi Péter könyve.

Fittler Katalin